رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

فَضَائِلُ وَآدَابُ المَسْجِدِ النَّبَوِيِّ وَأَحْكَامُ زِيَارَةِ قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ وَقَبْرَي صَاحِبَيْهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا

بشتو

پښتو

د نبوي جومات فضائل او آداب،
د پیغمبر ﷺ او د هغه د دوو
اصحابو رضي الله عنهما
د قبرونو د زیارت احکام

د مسجد الحرام او مسجد النبوي د ديني چارو د رياست
علمي کميټه

فَضَائِلُ وَآدَابُ المَسْجِدِ النَّبَوِيِّ
وَأَحْكَامُ زِيَارَةِ قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ
وَقَبْرَي صَاحِبَيْهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا

د نبوي جومات فضائل او آداب، د پیغمبر ﷺ او د هغه د دوو اصحابو رضي الله عنهما د قبرونو د زیارت احکام

اللَّجْنَةُ العِلْمِيَّةُ

بِرِئَاسَةِ الشُّؤُونِ الدِّينِيَّةِ بِالمَسْجِدِ الحَرَامِ وَالمَسْجِدِ النَّبَوِيِّ

د مسجد الحرام او مسجد النبوي د ديني چارو د رياست علمي کميټه

بِسْمِ اللهِ الرَّحمَنِ الرَّحِيمِ

د نبوي جومات فضائل او آداب، د پيغمبر ﷺ او د هغه د دوو اصحابو رضي الله عنهما د قبرونو د زيارت احكام

مقدمه

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على المبعوث رحمة للعالمين، وعلى آله وصحبه ومن استنَّ بسنته، واهتدى بهديه إلى يوم الدين، أما بعد:

دا لنډه رساله ده، چې د نبوي مسجد تر ټولو مهم فضايل، د هغه د زيارت آداب، او د نبي ﷺ د قبر او د هغه د دواړو ملګرو (رضى الله عنهما) د قبرونو د زيارت آداب پکې بيان شوي دي، مورږ دا د نبوي مسجد زيارت کوونکو ته راټول کړي چې د امت د نبي ﷺ د جومات فضيلت، د هغه زيارت او پکې د لمانځه د آدابو په اړه پوهه او بصيرت ولري، له کريم او منان ذات څخه هيله لرو چې دغه رساله ګټوره، نېکه او د خپلې رضا لامل وګرځوي، بېشکه هغه تر ټولو غوره ذات دی چې سوال ترې کيږي او تر ټولو سخي ذات دی چې هيله ترې کيږي.

علمي کمېټه

***

اول: د نبوي مسجد فضيلتونه

الله تعالى فرمايلي:

﴿وَرَبُّكَ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخۡتَارُۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلۡخِيَرَةُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٦٨﴾

او ستا رب چې څه غواړي هغه پيدا کوي او غوره کوي يې، د دوی څه اختيار نشته، الله لره پاکي ده او له هغه څه ډېر اوچت دی چې دوی يې ورسره شريکوي. [القصص سورت: 68 آيت]، الله تعالى دا ځای د خپل رسول - صلى الله عليه وسلم - لپاره د جومات په توګه غوره کړی او په ډېرو فضيلتونو يې ځانګړی کړی چې ځينې يې دا دي:

دا يو له هغو درېيو جوماتونو څخه دی چې په موخه يې کډې تړل کيږي (سفر ورته کيږي).

له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی، چې نبي صلى الله عليه وسلم ته يې نسبت کوي:

«لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِي هَذَا، وَمَسْجِدِ الحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الأَقْصَى».

«له درېيو جوماتونو پرته د سفر په موخه مه ځئ چې هغه: زما دغه جومات، مسجد الحرام، او مسجد الأقصا دي»[1].

[1] بخاري په: (1189) او مسلم په: (1397) شميرو روايت کړی او دا لفظ د مسلم دی.

په هغه کې لمونځ په نورو جوماتونو کې له زرو لمونځونو څخه غوره دی، پرته له مسجد الحرام څخه:

نو له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ، إِلَّا المَسْجِدَ الحَرَامَ».

«زما پدې جومات کې يو لمونځ په نورو جوماتونو کې له زرو لمونځونو څخه غوره دی پرته له مسجد الحرام (بيت الله) څخه»[1].

دا هغه جومات دی چې بنياد يې له اولې ورځې نه پر تقوا ايښودل شوی دی:

له ابو سعيد الخدري رضي الله عنه څخه روايت دی، وايي چې: زه د رسول الله صلى الله عليه وسلم ليدو ته ورغلم چې هغه له خپلو مېرمنو څخه د يوې په کور کې و، نو ومې ويل: اې د الله رسوله، په دغو دوو جوماتونو کې کوم يو دی چې پر تقوا يې بنسټ ايښودل شوی دی؟ نو (رسول الله ﷺ) يو موټی کاڼي راواخيستل، پر ځمکه يې وويشتل او بيا يې وفرمايل:

«هُوَ مَسْجِدُكُمْ هَذَا» لِمَسْجِدِ المَدِينَةِ.

[1] بخاري په (1190) او مسلم په (1395) شميرو روايت کړی او دا لفظ د بخاري دی.

«همدا ستاسو جومات دی» (یعني) د مدیني جومات[1].

په دې کې د طالب العلم اجر د الله په لار کې د مجاهد د اجر په څېر دی:

او له ابو هریره -رضي الله عنه- څخه روایت دی وایي چې: ما له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه اوریدلي چې ویل یې:

«مَنْ جَاءَ مَسْجِدِي هَذَا، لَمْ يَأْتِهِ إِلَّا لِخَيْرٍ يَتَعَلَّمُهُ أَوْ يُعَلِّمُهُ، فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ المُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَمَنْ جَاءَ لِغَيْرِ ذَلِكَ، فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ الرَّجُلِ يَنْظُرُ إِلَى مَتَاعِ غَيْرِهِ».

«څوک چې زما دې جومات ته راشي، او یوازې د کوم خېر د زده کولو او یا بل ته ښودلو لپاره راغلی وي، نو هغه د الله تعالی په لار کې د مجاهد په څېر دی، او څوک چې له دې پرته د بل څه لپاره راشي، نو د هغه سړي په څېر دی چې د بل چا مال ته ګوري»[2].

د دې لپاره چې پدې کې روضه شریفه ده:

له ابو هریرة رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

---

[1] مسلم په (1398) شمیره روایت کړی دی.

[2] ابن ماجه په : (227) شمېره په صحیح سند سره روایت کړی دی.

«مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الجَنَّةِ، وَمِنْبَرِي عَلَى حَوْضِي».

«زما د کور او منبر ترمنځ د جنت د باغچو څخه یوه باغچه ده، او زما منبر زما پر حوض دی»[1].

دویم: د مسجد النبوي شریف د زیارت مستحب والی

د همدې او نورو فضیلتونو له امله - په نبوي مسجد کې د لمانځه او عبادت کولو لپاره - د هغه زیارت مستحب دی.

د حج څخه مخکې یا وروسته د حاجي او غیر حاجي لپاره د نبوي مسجد زیارت سنت دی او دا زیارت د حج له شروطو، ارکانو او واجباتو څخه نه دی، او له هغه سره هیڅ تړاو نه لري.

- د نبوي مسجد د زیارت لپاره د لمونځونو کوم ځانګړی شمېر، یا په مدینه منوره کې د یوې ځانګړې مودې اوسېدل شرط نه دی، بلکې زیارت یې په یو لمونځ سره هم پوره کېږي، که هغه فرضي وي او یا نفلي، خو هر څومره چې یکې د لمونځونو شمېر زیات شي، هغومره یې اجر هم زیاتېږي.

د نبوي جومات زیارت کوونکي لپاره مستحب دي چې ټول فرضي او نفلي لمونځونه یکې ادا کړي؛ ځکه چې په هغه کې لمونځ د نورو جوماتونو په پرتله، پرته له مسجد الحرام، د زرو لمونځونو څخه غوره دی.

---

1 متفق علیه: بخاري، په: ۱۱۹۵، او مسلم، په: ۱۳۹۰ شمېرو روایت کړی.

درپيم: د نبوي مسجد د زيارت آداب

كله چې مسلمان نبوي جومات ته راشي، نو بنايي چې د جوماتونو عام او د نبوي جومات خاص شرعي آداب مراعت كړي، او هغه دا دي:

چې جومات ته په عاجزۍ، درناوي، طهارت، بنايسته بڼه او خوږ بوی سره راشي، له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِذَا ثُوِّبَ لِلصَّلَاةِ فَلَا تَأْتُوهَا وَأَنْتُمْ تَسْعَوْنَ، وَأْتُوهَا وَعَلَيْكُمُ السَّكِينَةُ، فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا كَانَ يَعْمِدُ إِلَى الصَّلَاةِ فَهُوَ فِي صَلَاةٍ».

«كله چې د لمانځه لپاره غږ وشي، نو په بېړه ورته مه راځئ، بلكې په آرامۍ سره ورته راشئ، څه (لمونځ)مو چې لاندې كړ هغه ادا كړئ، او څه چې درڅخه تللی و، نو بشپړ يې كړئ، ځكه كله چې له تاسو څخه يو تن د لمانځه قصد وكړي، نو هغه په لمانځه كې دی»[1]، او له ابو سعيد الخدري رضى الله عنه څخه روايت دی چې نبي صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«الغُسْلُ يَوْمَ الجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ، وَأَنْ يَسْتَنَّ، وَأَنْ يَمَسَّ طِيبًا إِنْ وَجَدَ».

---

[1] بخاري په (۶۳۶)، او مسلم په (۶۰۲) شمېره نقل كړی دی.

«د جمعې په ورځ پر هر بالغ غسل کول واجب دي او دا چې مسواک ووهي، خوش بويي ولګوي که وموندل شي»[1]، او ښځه چې کله جومات ته راځي، نو پرې واجب دي چې په خپل حجاب کې پټه وي، او خوشبويي يا عطر لګول ورته روا ندي؛ رسول الله ﷺ فرمايلي:

«إِذَا شَهِدَتْ إِحْدَاكُنَّ المَسْجِدَ فَلَا تَمَسَّ طِيبًا».

"کله چې له تاسو څخه کومه يوه جومات ته حاضرېږي، نو خوشبويي دې نه لګوي"[2].

نبوي جومات ته د ننوتلو پر مهال د ښځې پښې مخکې کول، او جومات ته د ننوتلو دعا ويل. نو زيارت کوونکي ته مستحب دي چې نبوي جومات ته د ننوتلو پر مهال د نورو جوماتونو په څېر خپله ښځې پښه مخکې کړي او دا دعا دې ووايي:

«بِسْمِ اللهِ، وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ».

«د الله په نوم، او سلام دې وي په رسول الله، اې الله، زما ګناهونه وبخښه او زما لپاره د خپل رحمت دروازې پرانيزه»[3]، او همدا رنګه وايي:

---

[1] متفق عليه: بخاري په: ۸۴۶ او مسلم په: ۸۵۸ شمېره روايت کړی، او مُحْتَلِم بالغ ته وايي.

[2] مسلم په (۴۴۳) شمېره نقل کړی دی.

[3] ابن ماجه په صحيح سند سره په: (۷۷۱) شمېره روايت کړی.

«أَعُوذُ بِاللهِ العَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ القَدِيمِ، مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ».

«زه په لوی الله، د هغه په کریم مخ او د هغه په ازلي قدرت سره له رټل شوي شیطان څخه پناه غواړم»[1].

د تحية المسجد ادا کول: هغه چا ته چې نبوي مسجد ته د لمانځه لپاره ننوځي، سنت دي چې له کښاستو څخه مخکې دوه رکعته تحية المسجد لمونځ وکړي، د ابو قَتَادَةَ الحَارِث بْن رِبْعِيّ الأنْصَارِيّ رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي:

«إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ المَسْجِدَ، فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ».

"کله چې یو له تاسو څخه جومات ته ننوځي، نو تر هغه پورې دې نه کښیي چې دوه رکعته لمونځ یې نه وي ادا کړی"[2].

د لوی فضیلت له امله په لومړیو صفونو کې پر لمانځه کولو ټینګار؛ او دا یوازې لمانځه ته په وختي ورتګ سره کیږي، دلیل یې د ابو هریرة رضي الله عنه حدیث دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي:

---

[1] ابو داود په: (۴۶۶) شمېره په صحیح سند سره نقل کړی دی.

[2] متفق علیه: بخاري، په شمېره (۱۱۷۱) او مسلم، په (۷۱۴) شمېره روایت کړی دی.

«لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الأَوَّلِ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهِمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوا».

«که خلک پوهېدلی چې په اذان او د لمانځه په لومړي صف کې څه دي (څومره ثواب دی) او بیا یې لدې پرته بله لار نه موندله چې پچه پرې واچوي، نو پچه به یې اچولې وای»،[1] او خپلو اصحابو رضي الله عنهم ته د رسول الله صلى الله عليه وسلم د وینا له مخې چې فرمایي:

«تَقَدَّمُوا فَأْتَمُّوا بِي، وَلْيَأْتَمَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ، لَا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ حَتَّى يُؤَخِّرَهُمُ اللهُ».

«مخکې شئ؛ او ما پسې اقتدا وکړئ، او هغه کسان چې ستاسو شاته دي، هغوی دې تاسو پسې اقتدا وکړي، ځینې خلک تر هغه پورې وروسته وروسته کیږي چې الله تعالى یې وروسته پاتې کړي».[2]

او ښځې چې دي نو د هغوی لپاره غوره ده چې له سړیو څخه لرې په وروستیو صفونو کې لمونځ وکړي، د ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې: رسول الله ﷺ فرمایلي:

---

[1] متفق علیه: بخاري، په: (٦١٥)، او مسلم، په: (٤٣٧) شمېرو روایت کړی.
[2] مسلم په (٤٣٨) شمېره روایت کړی.

«خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوَّلُهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا، وَشَرُّهَا أَوَّلُهَا».

"د نارينه وو لپاره غوره صفونه لومړي او بدترين يې وروستي دي او د ښځو لپاره غوره صفونه وروستي او تر ټولو بد يې لومړي صفونه دي"،[1] خو كه دوی په جلا توګه لمونځ كوي، يا د دوی او نارينه وو تر منځ پرده وي، لكه څنګه چې په نبوي مسجد كې دي، نو د هغوی لپاره تر ټولو غوره صفونه لومړني دي؛ ځكه چې په دې حالت كې علت له منځه ځي.

د امام تر شا لمونځ كول او تړې له مخكې كېدو څخه ځان ساتل؛ له ابو هريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چې نبي ﷺ فرمايلي:

«إِنَّمَا جُعِلَ الإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ».

«امام د دې لپاره ټاكل شوی چې پيروي اقتدا پسې وشي».[2]

او لمونځ كوونكي ته جايز نه دي چې له امام څخه مخكې شي مګر د ضرورت په حالت كې، كله چې جومات په لمونځ كوونكو داسې ډك شي چې د امام له مخې پرته د لمانځه لپاره بل ځای ونه مومي.

د صفونو ترمنځ د تشو ځايونو په ډكولو او د صفونو په برابرولو ټينګار، خو د خلكو له تنګولو، پر اوږو يې له

---

[1] مسلم په: (۴۴۰) شميره روايت كړی دی.

[2] بخاري په (۷۲۲) او مسلم په (۴۱۷) شميره روايت كړی دی.

تېرېدو، او د لمونځ کوونکو له مخې تېرېدلو څخه باید ځان وساتل شي؛ ځکه چې دا کار د ګناه لامل ګرځي.

په روضه شریفه کې لمونځ کول د هغه چا لپاره چې ورته اسان وي؛ د ابوهریره رضي الله عنه د حدیث پر اساس چې له نبي صلى الله عليه وسلم څخه روایت دی، فرمایي:

«مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الجَنَّةِ، وَمِنْبَرِي عَلَى حَوْضِي».

«زما د کور او منبر ترمنځ د جنت د باغچو څخه یوه باغچه ده، او زما منبر زما پر حوض دی».[1]

په روضه کې د لمانځه په اړه کوم ځانګړی فضیلت نه دی ذکر شوی، خو دا ثابته ده چې دا د جنت له باغونو څخه یوه باغچه ده - لکه څنګه چې پرې د ابو هریرة رضي الله عنه مخکنی حدیث دلالت کوي - او عبادتونه د خپل زمان او مکان د فضیلت له امله غوره کېږي.

* زیارت کوونکی دې په روضه کې د لمانځه لپاره هغه مناسب وختونه وټاکي چې ګڼه ګوڼه پکې کمه وي؛ نو روا نه ده چې هلته د لمونځ کولو لپاره د خپلو مسلمانانو ورونو مزاحمت وکړي، د خلکو له اوږو څخه تېر شي، او یا د لمونځ کوونکو له مخې تېر شي، ځکه په روضه کې لمونځ نفل دی، نو د حرام کار له لارې دې دغه نفل نه ترلاسه کوي. همدارنګه زیارت کوونکی باید روضې ته د ننوتلو اړوند د

[1] متفق علیه: بخاري، په (۱۱۹۵) او مسلم په (۱۳۹۰) شمېره روایت کړی .

ځانګړو قوانینو او ترتیباتو پابند وي، مناسب وختونه دې غوره کړي، او د زیارت کوونکو د ننوتلو له تنظیموونکو سره دې همکاري وکړي.

په ډېرو نیکو عملونو سره وخت غنیمت ګڼل، ځو انسان خپل خالق سبحانه ته نږدې شي، لکه لمونځ، د قرآن کریم تلاوت، ذکر، دعا، د ذکر په مجلسونو کې ګډون، علمي درسونه، د قرآن کریم د زده کړې حلقې او داسې نور.

د الله عزوجل د کتاب احترام او په پاڼو کې یې له بې ځایه لاسوهنې، پرې لیکلو، او یا ځنګ ته یې د بوټ په ایښودلو، یا پر ځمکه غورځولو او داسې نورو سره، د هغه له سپکاوي او بې احترامۍ ځخه یې ساتنه، الله تعالی فرمایلي:

﴿ذَٰلِكَۖ وَمَن يُعَظِّمۡ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقۡوَى ٱلۡقُلُوبِ٣٢﴾

(همداسې ده، او څوک چې د الله (د دین) د نښانو درناوی کوي نو دا کار زړونو له تقوا څخه دی).

[الحج سورت: 32 ایت].

له هغه څه څخه د سترګو ساتنه چې الله عز وجل حرام کړي دي: د نبوي مسجد پر زیارت کوونکو واجب دي چې خپلې سترګې له هغه څه څخه ښکته وساتي چې کتل ورته روا نه دي او باید په دې مبارکو ځایونو کې د ګناه د ارتکاب پر لویوالي او هغو سزاګانو پوه شي چې پرې مرتبېږي؛ ځکه چې ګناهونه د زمان او مکان په عظمت سره په اندازه او کیفیت کې لویېږي، او همدارنګه نېک عملونه هم. او مسلمانه ښځه باید په شرعي حجاب کلکه پابندي وکړي او خپل زینت

ښکاره نه کړي، ترڅو نارینه په فتنه کې وا نه چوي، ځکه چې ددې کار ګناه ډېره لویه ده.

په عکس اخیستلو یا په موبایل کې د عکسونو او ویډیوګانو په کتلو له بوختېدو څخه ځان ساتل، او د دې کار خطر هغه وخت ډېرېږي، کله چې دا عکسونه او ویډیوګانې حرامې وي.

د مسجد نبوي پاک ساتل له هر هغه څه څخه چې د هغه له شان سره وړ نه وي، لکه جنجالونه، د غږ لوړول، د ورک شوي شي اعلانول، خرڅلاو، او داسې نور کارونه چې په هغه او نورو جوماتونو کې باید ونشي؛ د ابو هریره رضی الله عنه د حدیث پر بنسټ چې له نبي صلی الله علیه وسلم څخه یې روایت کړی فرمایلي دي:

«إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي المَسْجِدِ، فَقُولُوا: لَا أَرْبَحَ اللهُ تِجَارَتَكَ، وَإِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَنْشُدُ فِيهِ ضَالَّةً، فَقُولُوا: لَا رَدَّ الله عَلَيْكَ».

«کله چې تاسې په جومات کې څوک وویني چې پلور یا پېر کوي، نو ورته ووایئ: الله دې په سوداګرۍ کې ګټه درنه کړي، او کله چې تاسې څوک وویني چې په جومات کې د ورک شوي شي اعلان کوي، نو ورته ووایئ: الله دې درته بېرته در نه کړي».[1]

پر شخصي نظافت ټینګار، او له بد بویۍ لکه هوړۍ، پیازو، سګرټو خولو او داسې نورو څخه ځان ساتل، چې د

[1] ترمذي په (۱۳۲۱) شمېره او ابن خزیمه په (۱۳۰۵) شمېره په صحیح سند سره روایت کړی دی.

خپلو لمونځ کوونکو ورونو د ازار سبب ګرځي؛ له جابر بن عبدالله رضي الله عنه څخه روایت دی وایي چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلي:

«مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا، فَلْيَعْتَزِلْنَا - أَوْ قَالَ: فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا - وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ».

«چا چې هوبره یا پیاز وخوړل، نو له موږ څخه دې جلا شي - یا یې وفرمایل: زموږ له جومات څخه دې ځان ګوښه کړي - او په خپل کور کې دې پاتې شي».[1]

د نبوي مسجد پاک ساتل او په جومات او انګړونو کې یې د خځلو نه غورځول، لکه د خوړو پاتې شوني او د روژه ماتي دسترخوانونه، په ځانګړي ډول د روژې په میاشت کې، او یا په لارو او انګړونو کې لاړې غورځول، او داسې نور.

په لارو، د دروازو په خولو او د ګڼې ګوڼې په ځایونو کې له لمانځه کولو څخه ډډه کول، ځکه چې دا کار د فساد، د لارو بندېدو، او مسلمانانو ته د ازار رسېدو لامل ګرځي.

نارینه او ښځې دې په نبوي مسجد یا د هغه په خواوشا ساحو کې، هر یو په خپل ځانګړي ځای کې لمونځ ادا کړي، نه دې سړی د ښځې تر څنګ لمونځ کوي او نه ښځه د سړي تر څنګ، او تر خپلې وسې باید د امام له مخکې کېدو څخه ډډه وشي.

---

[1] بخاري په (٧٣٥٩) او مسلم په (٥٦٤) شمېره روایت کړی دی.

له مسجد څخه د راوتلو پر مهال به چپه پښه مخکې کوي او وايي:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ»[1].

«اې الله، زه ستا د فضل غوښتنه کوم»، يا دې په رسول الله ﷺ درود ووايي، او ودې وايي:

«رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ»[2].

"اې ربه، زما ګناهونه وبخښه، او زما لپاره د خپل فضل دروازې پرانيزه".

څلورم: د پيغمبر ﷺ او د هغه د دوو صاحبينو رضي الله عنهما د قبرونو د زيارت کولو احکام او آداب

د رسول الله صلى الله عليه وسلم او د هغه د دوو ملګرو: ابوبکر او عمر رضي الله عنهما د قبرونو زيارت کول، د مدينې اوسېدونکو او راغلو مسافرو او زيارت کوونکو لپاره مستحب دی؛ د هغو عمومي دلايلو له مخې چې د قبرونو د زيارت پر مشروعيت دلالت کوي، چې له جملې څخه يې د رسول الله صلى الله عليه وسلم دا قول دی:

«نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ القُبُورِ، فَزُورُوهَا».

«ما تاسو د قبرونو له زيارت څخه منع کولئ، نو زيارت يې وکړئ».[3]

---

[1] مسلم په (۷۱۳) شمېره روايت کړی دی.
[2] ترمذي په (۳۱۴) شمېره په صحيح سند سره روايت کړی دی.
[3] مسلم په (۹۷۷) شمېره نقل کړی دی.

او د رسول الله ﷺ له وفات نه وروسته پرې د سلام پر فضيلت د هغه ﷺ دا وينا دلالت کوي:

«مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ، إِلَّا رَدَّ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ».

«هېڅوک پر ما سلام نه اچوي مګر دا چې الله تعالى ماته زما روح راګرځوي چې ځواب يې ورکړم».[1]

او ښځو ته نه د رسول الله ﷺ د قبر او نه هم د نورو مسلمانانو د قبرونو زيارت کول روا دي، ځکه چې د قبرونو زيارت د نارينه وو لپاره مشروع دی، خو ښځې د قبرونو له زيارت څخه منع شوي دي، له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې:

«لَعَنَ رَسُولُ اللهِ ﷺ زَائِرَاتِ القُبُورِ، وَالمُتَّخِذِينَ عَلَيْهَا المَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ».

«رسول الله صلى الله عليه وسلم د قبرونو پر زيارت کوونکو (ښېرمنو)، او هغو کسانو لعنت ويلى چې جوماتونه پرې جوړوي او څراغونه پرې روښانه کوي»،[2] او له ابوهريرة رضي الله عنه څخه روايت دی چې:

---

[1] احمد په خپل مسند کي په (١٠٨١٥) شمیره روایت کړی او سند يې حسن دی.

[2] ابو داود په (٣٢٣٦)، ترمذي په (٣٢٠) او نسائي په (٢٠٤٣) شمیره نقل کړی دی.

«أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَعَنَ زَوَّارَاتِ القُبُورِ».

«رسول الله صلى الله عليه وسلم د قبرونو پر زيارت كوونكو (مېرمنو) لعنت ويلى دى».[1]

*او د رسول الله ﷺ قبر ته يوازې د زيارت په نيت سفر كول روا نه دي، بلكې په خپل سفر كې دې د جومات د زيارت او پكې د لمانځه كولو نيت وكړي، نو كله چې په مدينه كې مېشت شي، د قبر زيارت ورته روا دى، لكه څنګه چې د مديني اوسيدونكو ته روا دى؛ دليل يې د رسول الله ﷺ دا وينا ده چې فرمايي:

«لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِي هَذَا، وَمَسْجِدِ الحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الأَقْصَى».

«له درېيو جوماتونو پرته په سفر مه ځئ چې هغه: زما دغه جومات، مسجد الحرام، او مسجد الأقصا دي».[2]

د رسول الله صلى الله عليه وسلم د قبر او د هغه د صاحبينو رضي الله عنهما د قبرونو د زيارت شرعي آداب.

زيارت كوونكى به د نبي ﷺ د قبر مخامخ ودريږي، بيا به په ادب او تيت غږ سره پر نبي ﷺ داسي سلام وايي: (السلامُ عليك يا رسول الله، ورحمة الله وبركاته)، او كه پر دې يې

---

[1] ترمذي په : (١٠٥٦) او ابن ماجه په: (١٥٧٦) شميره روايت كړى او اسناد يې حسن دى.

[2] بخاري په (١١٨٩)، او مسلم په (١٣٩٧) شميرو روايت كړى او دا لفظ د مسلم دى.

زياتونه وکړه او ويې ويل: (أشهد أنك قد بلغت الرسالة، وأديت الأمانة، ونصحت الأمة، وجاهدت في الله حق الجهاد) يعني زه ګواهي ورکوم چې تا خپل رسالت ادا کړی، امانت دې سپارلی، امت ته دې نصيحت او لارښوونه کړې او د الله په لار کې دې حق جهاد کړی دی) نو په دې کې څه حرج نشته؛ ځکه چې دا ټول حق دي.

بيا يو ګام ښي خوا ته مخکې ځي؛ ترڅو د ابو بکر صديق رضي الله عنه قبر ته مخامخ شي او ووايي: (السلام عليك يا أبا بكر الصديق، السلام عليك يا خليفة رسول الله ﷺ رضي الله عنك وأرضاك، وجزاك عن أمة محمد ﷺ خيرًا). يعني: سلام دې وي پر تا ای ابوبکر الصديق! سلام دې وي پر تا ای د الله د رسول ﷺ خليفه، الله دې تانه راضي شي او تا دې خوشحال کړي، او د محمد ﷺ د امت لخوا دې تاسو ته ښه اجر درکړي.

بيا يو ګام ښي خوا ته مخکې ځي، ترڅو د عمر بن الخطاب رضي الله عنه قبر ته مخامخ شي، او وايي: (السلامُ عليك يا عمر الفاروق رضي الله عنك وأرضاك، وجزاك عن أمة محمد ﷺ خيرًا) يعني سلام دې وي پر تا ای عمر الفاروق! الله دې له تا څخه راضي شي او تا دې راضي کړي او الله دې د محمد صلى الله عليه وسلم د امت له خوا تاسو ته ښه اجر درکړي."

او کله چې به ابن عمر رضى الله عنهما له سفر څخه راستون شو، نو د رسول الله صلى الله عليه وسلم قبر ته به ورته او ويل به يې: «سلام دې وي پر تا، اې د الله رسوله،

سلام دي وي پر تا، اي ابو بكره، سلام دې وي پر تا، اې زما پلار جانه!، بيا به روان شو».[1]

نه به د قبر ديوالونه لمسوي او ښكلوي او نه يې پنجره.

امام مالک رحمه الله فرمايلي: كله چې په نبي ﷺ سلام وايي، نو قبر ته دې مخ كړي؛ نه قبلې ته، او ورنژدې دې شي، سلام دې ووايي او په خپل لاس دې قبر نه لمسوي".[2]

او علماوو اتفاق كړى چې د نبي ﷺ په قبر به لاس نه راكاږي او نه به يې ښكلوي.

د قبر سره به ډېر نه تم كيږي، بلكې سلام به ووايي او روانيږي به.

امام مالک رحمه الله فرمايي: "زما په اند دې څوک د نبي ﷺ قبر سره د دعا لپاره نه درپږي، بلكې سلام دې ووايي او تېر دې شي".[3]

او نافع رحمه الله فرمايلي دي: "ابن عمر به قبر ته سلام كاوه .. ما هغه سل ځله او تر هغه ډېر ليدلى چې قبر ته به راته او ويل به يې: "السلام على النبي ﷺ. السلام على أبي بكر، السلام على أبي"، بيا به ولاړ".[4]

---

1 بيهقي په «السنن الكبرى» كې په: (١٠٢٧١) شمېره، په صحيح سند روايت كړى دى.

2 الشفا للقاضي عياض (٢/ ١٩٩).

3 الشفا للقاضي عياض (٢/ ١٩٩).

4 الآجري په كتاب الشريعة (٥/٢٣٧٤) كې په (١٨٥٣) شميره روايت كړى دى.

او هغه څه چې ځينې زيارت کوونکي يې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د قبر د زيارت پر مهال کوي لکه: غږ پورته کول او د اورښ مهال لپاره ودريدل، نو دا کار د شريعت خلاف عمل دى.

د رسول الله صلى الله عليه وسلم او يا له هغه پرته د نورو مخلوقاتو څخه د ګټې تر لاسه کولو، يا زيان لرې کولو، حاجت پوره کولو، سختۍ لرې کولو، ناروغ ته شفا ورکولو، شفاعت غوښتلو، له عذاب څخه د نجات غوښتلو، او يا داسې نورې دعاګانې غوښتنل جواز نه لري؛ ځکه چې له الله پرته له بل چا څخه په هغو چارو کې غوښتنه چې يوازې الله تعالى پرې وس لري، حرام او لوى شرک دى، الله تعالى فرمايلي دي:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ٦٠﴾

(او ستاسو رب ويلي دي چې ما دروبولئ سوال به مو قبول کړم، يقيناً هغه کسان چې زما له عبادته لويي کوي زر به په سپکاوي سره جهنم ته ننوځي). [غافر سورت: ۶۰ ايت]، الله سبحانه و تعالى فرمايلي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ عِبَادٌ أَمۡثَالُكُمۡۖ فَٱدۡعُوهُمۡ فَلۡيَسۡتَجِيبُواْ لَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١٩٤﴾

(بې شکه هغه چې تاسو يې له الله نه پرته رابلئ، هغوى هم ستاسو په شان بندګان دي، نو را ويې بلئ ځواب دې

درکړي، که تاسو ربنتيني ياست. [الأعراف سورت: ۱۹۴ايت]، او الله تعالى فرمايلي:

﴿وَأَنَّ ٱلۡمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدۡعُواْ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدٗا ١٨﴾

(او دا چې جوماتونه د الله لپاره دي، نو له الله سره هيڅوك مه رابولئ). [الجن سورت: ۱۸ آيت].

د قبر تر څنګ دې الله تعالى نه دعا نه غواړي، که د دعا اراده ولري، نو له قبر څخه دې وړاندې شي، قبلې ته دې مخ کړي او دعا دې وکړي، او د دعا لپاره دې قبر ته مخ نه کوي.

او امام مالک رحمه الله فرمايلي: «زه دا سم نه ګڼم چې د نبي صلى الله عليه وسلم د قبر سره ودريږي او دعا وکړي».

جومات ته د ننوتلو او يا وتلو پر مهال قبر ته ډېر تګ راتګ کول، نه د مدينې اوسېدونکو او نه هم له بهر څخه راغلو زيارت کوونکو ته روا دي، ځکه وېره شته چې دا به قبر ته ورتګ يو دود وګرځول شي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم لدې څخه منعه کړي ده او فرمايلي دي:

«لَا تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيدًا، وَلَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي».

«زما قبر دوديز ځای مه ګرځوئ، او خپل کورونه مو هديرې مه ګرځوئ، هر چېرې چې ياست پر ما درود وايئ، ځکه ستاسو درود ماته رارسېږي».[1]

او د «لا تتخذوا قبري عيدًا» معنی دا ده چې: په ځانګړو وختونو او حالاتو کې ورته بيا بيا ورتګ، لکه د هغه د زيارت لپاره هره ورځ، اونۍ يا مياشت ځانګړې کول، يا د ځينو ځانګړو حالاتو له امله يې زيارت کول دي. او ويل شوي چې: هغه داسې موسم مه ګرځوئ چې تاسو پکې راټولېږئ.[2]

امام مالک رحمه الله فرمايلي: "ځوک چې د مدينې له اوسېدونکو څخه وي او جومات ته ننوځي او وځي، پر هغه د قبر تر څنګ درېدل لازم نه دي، بلکې دا يوازې د مسافرو لپاره دي"."[3]

او د هغه رحمه الله وينا چې وايي «دا يوازې د مسافرو لپاره دی» يعنې يوازې زيارت، نه دا چې د وتو او ننوتو پر مهال تکرار شي.

د قبر مخې ته دې د لمونځ کوونکي په څېر نه دريږي چې خپل يو لاس پر بل د سينې له پاسه يا لاندې کېږدي؛ ځکه دا حالت يوازې په لمانځه پورې ځانګړی دی او دا د ذلت او خضوع يوه بڼه ده چې يوازې د الله پاک لپاره ښايي.

---

1 احمد په المسند کې په: (٨٨٠٤) شميره روايت کړی او اسناد يې حسن دی.
2 وګورە: المفردات؛ د الراغب الأصفهاني (٥٩٤ مخ)، شرح الصدور بتحريم رفع القبور د شوكاني (١٦) مخ.
3 الشفا د قاضي عياض (٢/ ٢٠٤)، المدخل د ابن الحاج (١/ ٢٦٢).

پر نبي ﷺ د سلام اچولو لپاره له لرې ځايه د قبر لور ته مخ نه ګرځول کيږي لکه ځينې خلک يې چې کوي؛ ځکه دا کار صحابه و رضي الله عنهم ندی کړی، او نه هم سلف صالحينو لکه څلورو امامانو او نورو.

د دعا ، تلاوت او داسې نورو کارونو پر مهال بايد قبر ته مخ ونه ګرځول شي، ځکه دا د هغو مخکينيو بدعتونو په څېر دی او مسلمان ته روا نه دي چې په خپل دين کې هغه څه نوي کړي چې الله تعالی يې اجازه نه وي ورکړې، او امام مالک رحمه الله دې ته ورته عملونو څخه انکار کړی او ويلي يې دي: «د دې امت آخر نه اصلاح کيږي مګر په هغه څه چې اول يې پرې اصلاح شوی دی».[1]

رسول الله صلى الله عليه وسلم ته د سلام ويلو پرمهال په عکس اخيستلو او ژوندۍ خپرونې باندې نه بوختېدل.

وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

***

[1] مجموع فتاوى ابن باز (١٦/ ١١٠).

فهرس

د نبوي جومات فضائل او آداب، د پيغمبر ﷺ او د هغه د دوو اصحابو رضي الله عنهما د قبرونو د زيارت احكام..... ٢
مقدمه..... ٢
اول: د نبوي مسجد فضيلتونه ٣
دويم: د مسجد النبوي شريف د زيارت مستحب والى ٦
درېيم: د نبوي مسجد د زيارت آداب ٧
څلورم: د پيغمبر ﷺ او د هغه د دوو صاحبينو رضي الله عنهما د قبرونو د زيارت كولو احكام او آداب ١٦

***

ps٤٩٢v١,٠ - ٠٢/١١/٢٠٢٦

حرمين

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

رسالة الحرمين

Message of The Two Holy Mosques

Guidance content for the visitors of the Holy Mosque and the Prophet's Mosque in languages.